

**Uitgave van het
Humanistisch Verbond**

Verschijnt om de veertien dagen

**22ste jaargang nummer 9
29 april 1967**

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers

Redactieraad:

mr. dr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J.C. Brandt Corstius,
H. Mozes, mej. E. van der Reijden, R. de la Rie,
mr. dr. H. J. Roethof

Redactiesecretaris: J. van Straten
Goethelaan 73, Utrecht, telefoon (030) 3 15 63

Administratie, abonnementen en advertenties:
postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 2 46 41
giro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementsprijzen per jaar:
voor leden van humanistische organisaties f7,50
voor niet-leden f9,50
buitenland f12,-

Losse nummers f0,50

In dit nummer o.a.:

J. P. van Praag:
Humanisme stelt een nieuwe wijze van
leven aan de orde (pag. 1, 3 en 7)

H. J. Roethof:
Waar staat de humanist? (pag. 4, 5 en 6)

J. C. Brandt Corstius:
Humanist wil de wereld humaniseren (pag. 7)

J. van Straten:
Afscheid van elf hoofdbestuurders
en twee functionarissen (pag. 8)

Humanisme stelt een nieuwe wijze van leven aan de orde

DIT kongres is een keerpunt in het bestaan van het Humanistisch Verbond. Al meer dan tien jaar geleden konden wij konstaten dat het moderne humanisme in Nederland in beginsel erkenning gevonden had. In beginsel, want hardnekkige achterhoede-gevechten bleven nodig. Ze zijn trouwens ook nu nog niet geheel achter de rug. *Maar na de erkenning komt de herkenning: Wie is de humanist en wat beoogt hij?*

Daarover zal uiteraard nog heel wat gediskussieerd worden, want het is een hoofdthema van dit kongres. 'Een' hoofdthema, omdat het niet het enige thema is: we zullen ook de nodige tijd moeten besteden aan de wijzigingen van statuten en reglementen, waardoor ruimte geschapen kan worden voor nieuwe werkwijzen in het Verbond. En dat is nodig om een steeds ingewikkelder taak te kunnen vervullen.

Een reorganisatie van het Centraal Bureau wordt voorbereid, waardoor het doeltreffender zal kunnen functioneren. Het hoofdbestuur zal in zijn geheel bij de dagelijkse gang van zaken betrokken worden. Niet alleen zal dat de mankracht voor de dagelijkse bestuurswerkzaamheden nagenoeg verdubbelen, maar ook zal daardoor de steeds meer zorg en arbeid vereisende communicatie tussen dagelijks bestuur en hoofdbestuur vervallen. Wel zal dan de omvang van het hoofdbestuur beperkt moeten worden om de nodige coördinatie en besluitvaardigheid te handhaven.

Daartegenover zal het kongres zich moeten uitspreken over de instelling van een Verbondsraad. Daardoor zal het regionale en representatieve element weer tot zijn recht kunnen komen. Maar vooral wordt daardoor een instrument geschapen dat naast de regionale konferenties de democratische meningsvorming doeltreffend dienen kan; doeltreffender dan tot nu toe de toch beperkte Gewest Kader Konferentie dat kon doen.

De democratische meningsvorming! Er is veel te doen over de democratie in ons land. *Van een gezonde democratie zal naar humanistische opvatting in Nederland wel niets komen, zolang een duidelijke verkiezingsuitspraak verhinderd wordt door de traditionele positie van de konfessionele partijen.*

Op zaterdag 15 en zondag 16 april heeft het Humanistisch Verbond in het N.V.-Huis te Utrecht zijn zeventiende congres gehouden. Twee hoofdthema's hebben dit congres in het bijzonder bezig gehouden: 'De eigenaardigheid van de humanist' - waarvoor hoofdbestuurder P. Spigt een pre-advies schreef - en doeltreffender werkwijzen van hoofdbestuur en centraal bureau. Prof. dr. J. P. van Praag, algemeen voorzitter van het Humanistisch Verbond, opende het congres met een rede, die wij in dit nummer van 'Mens en Wereld' in haar geheel afdrucken.

Maar naast dit bijzondere probleem is er ook een algemene moeilijkheid. Een ondernemend politikus zei onlangs, dat naar zijn mening democratie 'georganiseerd wantrouwen' zou zijn. Ik weet niet of hij helemaal beseftte dat dit altijd de geijkte frase van de anti-demokraten is geweest. Het geeft uitdrukking aan een karikatuur van de democratie. Georganiseerd wantrouwen betekent besluiteloosheid bij gebrek aan vertrouwen, demagogisch gekrakeel, en... minimale informatie.

Maar democratie is wat anders: namelijk georganiseerd overleg, gekenmerkt door maximale informatie, kritische gedachtenwisseling, en zoveel mogelijk gezamenlijke besluitvorming. Ik hoop dat wij humanisten daarvoor met kracht zullen opkomen en... er zelf het voorbeeld van zullen geven.

Het lijkt soms of de democratie in organisaties alleen maar werkt tijdens kongressen. Voor wie dat denkt moeten deze wel een grote teleurstelling betekenen. Want in feite zijn kongressen niet veel meer dan gelegenheden om vast te stellen hoever het met de democratische meningsvorming is gevorderd. Tot meer bieden zij technisch ook nauwelijks de gelegenheid. Des te belangrijker is dan ook de voortgaande meningsvorming tussen kongressen in. Dat heeft bij ons altijd plaats gehad, maar jammer genoeg toch nog onvoldoende.

(Zie verder pag. 3)

KRITISCH ALLERLEI

door D. Roethof - Ensing

Tovenaar

IN 'The New Yorker', een Amerikaans weekblad dat eigenlijk meer tegen een literair tijdschrift aanhangt dan tegen datgene wat men in het algemeen onder een weekblad verstaat – er staan o.a. prachtige verhalen in, reisbeschrijvingen, brieven uit Londen en Parijs, en vaak ook uit andere wereldsteden, politiek commentaar, film- en toneelkritieken en heel fijne soms haast humanistisch aanvoelende 'cartoons' – vertelde onlangs dit verhaaltje.

Een vader wandelde met twee jonge kinderen bij het gebouw van de United Nations. Plotseling stopte een grote auto voor de ingang en iemand stapte uit, in kennelijk grote haast. Hij was in avondkleding, compleet met cape en hoge zijden hoed, witte handschoenen en een wandelstok. De cape wapperend achter zich, ging hij snel het gebouw binnen, waarop de kinderen zuchtend zeiden: 'Oh, pappie, dat was een tovenaar!' En als men hier over nadenkt, vind ik, hadden die kinderen het dan zo heel erg mis?

Voor een buitenstaander, mijlen ver van dit glazen gebouw verwijderd, kan er iets geheimzinnigs uitgaan van hetgeen er zich binnen de zalen van dat gebouw afspeelt. Er wordt vergaderd en gepraat, er verschijnen lijvige rapporten, Oe Thant zelve als supertovenaar wordt de wereld ingestuurd, daar waar alleen tovermacht nog een einde aan de ellende zou kunnen maken. En zolang de heren daar zitten, praten en recepties geven, zolang ze elkaar daar aangenaam bezig houden, ook al worden er wel eens boze woorden gezegd, zolang willen ze elkander in elk geval niet te vuur en te zwaard te lijf.

Mannequins

IN 'Het Nieuwe Land' (uit Zwolle) lazen wij, dat op 11 april in het bejaardentehuis Humanitas te Deventer een modeshow voor en door bejaarden gegeven werd. De directrice zelf trad als, zoals dat pleegt te heten, ladyspeaker op en zij deed dit met veel verve. De dames draaiden rond in praktische mantels, japonnen, rokken en bloeses, met veel kennis van zaken door een modehuis bijeengebracht.

Niet alleen omdat ons eigen Humanitas dit gebaar deed, maar om meer dan één andere reden valt een dergelijke manifestatie toe te juichen. Ten eerste om de bejaarden zelf, die misschien in sommige tehuizen vrij veel amusement aangeboden krijgen, maar wat is prettiger dan zelf een werkzaam onderdeel te dragen? Ten tweede: om het feit dat hier voor deze categorie dameskleding werd getoond, die doelmatig is. Laatst las ik in een advertentie dat een groot modehuis ook kleding in voorraad had voor de vrouw rond de 30, 'deze verwaarloosde groep' stond er achter! Wie de advertenties zelfs maar met één oogopslag bekijkt, ziet dat er tegenwoordig maar één leeftijdsklasse is om welke geworven, gehengeld en gepaaid wordt, de Teenager. Als de modespecialisten al zeggen, dat de groep rond de 30 verwaarloosd wordt, dan is het duidelijk dat de groepen rond de 70 helemaal niet meer weten wat er voor hen te koop is.

Verboden

DE laatste tijd staat de filmkeuring, vooral bij hen die er dagelijks mee te maken hebben, in het centrum van de belangstelling. De meesten vinden dat, in een democratisch land anno 1967 met de filmkunst nu al lang de kinderschoenen ontwassen en 'het volk' over de eerste schokken van de bewegende beelden wel heen, die filmkeuring best afgeschaft kan worden. De dames en heren van die keuring zelf zijn het daar lang niet mee eens en menen, dat men b.v. bioscoopexploitanten niet de sleutel tot het vertoningsrecht in handen mag geven, omdat bij hen veeleer zakelijke motieven het zullen winnen van de morele. Ook denkt men aan loerende gevaren voor onze opgroeiende kindertjes... Als klap op de vuurpijl in dit gevecht komt nu het verbod voor de Nederlandse speelfilm 'Ongewijde aarde' van Jef van der Heyden. In het Algemeen Dagblad stond:

'De keuring acht 'Ongewijde aarde' ontoelaatbaar, omdat er door de maker niet voldoende eerbied voor overledenen is opgebracht. De cineast, die het scenario naar een eigen novelle schreef, stelt dat zijn als een speelse satire bedoelde film juist wel uit piëteit voor de doden is gemaakt.'

Het standpunt van de onthutste filmer was in eerste instantie: 'Barst'. Het valt natuurlijk moeilijk met de vinger de schuldige aan te wijzen, als men de film niet heeft gezien, maar de mensen die het protesttelegram ondertekend

hebben, zijn vrijwel allen bekenden uit de filmwereld, de recensenten van de grote dagbladen voorop.

Vergelijkt men deze rel met die, welke ontstond rond 'Affrico Adio' van Jacopetti – die al meer miselijk-makende films op zijn geweten heeft – dan vraagt men zich als buitenstaander toch wel af: dié film mag vertoond worden, zelfs al is men het er over eens dat hier op zijn zachtst over eenzijdige voorlichting gesproken kan worden... Maar tja, Afrika is ver en een Nederlands kerkhof heel dichtbij.

Mini-mini

ZIJ bleef tien minuten, en héél het Londens Lagerhuis was 'upset'. Zij zat daar hoogblond en laag van boven, hoog van onder, kortom, je wist niet waar je kijken moest. Jayne Mansfield op de plaats waar anders de nette mevrouw Wilson zit, met de conservatieve oppositie recht tegenover zich. Gul vooroverbuigend heeft Jayne daar tien minuten gezeten en ik denk: 'Wat zal die meid een lol hebben gehad, het moet, zelfs voor iemand die wel wat gewend is, zalig zijn zo'n sensatie te kunnen verwekken, door daar gewoon (nou gewoon) te gaan zitten met half blote boezem en half blote benen in het deftige Lagerhuis!' Een Engelsman zou een Engelsman niet zijn als hij na afloop niet direct de 'stiff upperlip' had getrokken en aan de pers kalm zijn indruk meedeelde, zoals een 36-jarige conservatieve afgevaardigde.

de, die Jayne beschreef als: *'een zeer intelligente dame met een fijn gevoel voor de parlementaire procedure'.*

Nogmaals mini-mini

WAAR moet het heen? Nu vormen die minirokjes ook al een gevaar voor het verkeer! Nadat het Nederlands parlement de stenotypistes al gezegd had decent met rokjes tot over de knie te verschijnen en dat gedecolleteerde bloesjes uit den boze waren, hebben twee minimale minirokjes in West-Duitsland tot een proces geleid, aldus de Haagsche Courant:

'Een 45-jarige chauffeur uit Tübingen wond zich zó op over twee in super-minirokjes geklede tieners, dat hij zich als deelnemer aan het verkeer in gevaar gebracht voelde. Hij diende dan ook tegen de twee meisjes een aanklacht in. Nu moeten de juristen in de Bondsrepubliek uitmaken, of een rokje, dat 25 cm boven de knie eindigt, in de zin der wet aanstootgevend is. Gemakkelijk lijkt dit niet, want het is voor de eerste maal, dat meisjes met de rechter in aanraking komen omdat ze van onder te veel hebben weggelaten.'

Het blijft al met al een zot gedoe en ik vraag me wel af, waar dit van de zomer toe leiden moet, als de temperaturen eindelijk eens aanleiding gaan geven tot mini, nu zelfs bij gure oostenwinden de gemoederen al dermate verhit raken.

EEN KIND

*Het voorjaar was het niet noch in den avond
het geuren van den grond kort na den regen
en ook de wolken niet, snel en gehavend
zwerfend hun hooge, wervelende wegen.*

*En later stonden sterren als in nachten
zooals er duizenden al zijn verstreken,
fonkelend op hun koude, starre wachten
totdat een oude zon hen kwam verbleeken.*

*Maar al dien tijd was er zijn ademen,
een teeder rijzen en een teeder dalen,
en dieper dan het liefste lied bemind,
er was zijn rust, zijn schuldelooze vrede,
meedoogend aan mijn donker hart beleden –
het veilig slapen van een heel jong kind.*

JAN CAMPERT

Uit: 'Verzamelde gedichten', uitgave A. A. M. Stols, Den Haag, 1947.

Humanisme stelt een nieuwe wijze van leven aan de orde

(Vervolg van pag. 1)

Daarom is het hoofdbestuur ook zo verheugd over het voorstel van een aantal Amsterdamse gemeenschappen en Bilthoven om beleid en werkwijze van het Verbond te maken tot een punt van stelselmatige meningsvorming. Wij zien daarin steun 'van onderop', zoals dat heet, voor ons pogen op tientallen kaderkonferenties in het verleden. Als tenminste het kongres zich er achter schaart. Maar dat mag dan geen papieren besluit blijven!

Men spreekt in dit verband vaak van meedenken. Dat is een noodzakelijke voorwaarde voor een gezonde democratie. Maar even belangrijk is het meedoen. Er is een heel nauwe samenhang tussen denken en doen, en in de praktijk zijn denken en doen pas vruchtbaar als ze met elkaar verweven zijn. Het gaat om een aktiverend denken, dat zich niet uitput in opdrachten aan het hoofdbestuur alleen, maar tevens een beroep doet op vindingrijke aktiviteit van gemeenschappen en leden. 'Genie', zei Edison al, 'is één procent inspiratie en negen-en-negentig procent transpiratie.' Dat geldt ook voor ons werk.

Maar laten we bij dit alles wel voortdurend bedenken, waarom het ons eigenlijk gaat. Wij zijn geen 'verenigingsboeren'. Het gaat ons om de geestelijke weerbaarheid van de mens van nu. Maar om daaraan iets te kunnen bijdragen, zullen we meer helderheid moeten hebben omtrent onszelf. Daarom is dat óók een van de hoofdthema's van dit kongres. *Men zou het kunnen aanduiden als de vraag naar het gezicht van de humanist.* Sommigen denken, dat het verkeerd is die vraag te nadrukkelijk te stellen. 'Zou een duidelijk antwoord de samenwerking met anderen niet bemoeilijken?' Maar daarvan is geen sprake. Wat wij beogen is geen sektarisme, maar een duidelijke bepaling van onze plaats en taak. Niet om ons af te zonderen, maar om onze levensovertuiging effectief te kunnen maken in de ontmoeting met anderen. Zij kan een praktisch richtsnoer zijn in de verwarring, waarin velen verkeren.

Die verwarring is niet ongewoon in tijden van snelle verandering. Wij weten allen dat

Gespannen aandacht en vrolijkheid aan de bestuurstaafel. Van links naar rechts mr. dr. H. J. Roethof, J. Bijleveld, prof. dr. J. P. van Praag, B. J. Max, H. Bosselaar (gedeeltelijk zichtbaar), dr. H. Bongers, P. Spigt (gedeeltelijk zichtbaar) en dr. E. Nordlohne.

er een revolutie plaats grijpt in maatschappij en kultuur. De motor daarvan is de ongedachte uitbarsting van techniek en wetenschappelijk denken. En dat is op zichzelf toe te juichen, want daarzonder is er geen mogelijkheid tot welvaart, gezondheid, cultuur en 'speelruimte' voor allen. Maar techniek vergt organisatie, en die organisatie verlamt ons; vaak voelen we ons niet meer dan een radertje dat machteloos meedraait in een grote machine.

De moderne maatschappij met een albeheersende techniek, een wereldomvattende berichtgeving, en een ongekende bewegingsvrijheid heeft een nieuw levensgevoel doen ontstaan. Maar nog geen levenswijze die daarbij past.

De ineensstorting van oude zekerheden, zonder dat daarvoor terstond een nieuw levensinzicht in de plaats kan treden, doet velen twifelen aan zichzelf. De mens van nu weet vaak niet meer wie hij is. Hij moet leven in een wereld zonder herkenbare betekenis en is voorshands niet in staat daaraan een eigen betekenis te geven.

Vandaar zijn agressie, die in het mensengeslacht toch al niet gering is. Zij richt zich beurtelings tegen regenten en provo's, met geweldloze uitdaging of onbeheerst geweld. **En toch moet het mogelijk zijn praktisch uitdrukking te geven aan het besef dat mensen met en voor elkaar het leven leefbaar kunnen maken. Daarvoor zijn concrete maatregelen nodig. Maar de stuwkracht daarachter is de overtuiging omtrent de plaats van de mens in de moderne wereld. De aktivering van die stuwkracht is de uitdaging waarvoor het humanisme zich gesteld ziet.**

Op die manier heeft een levensovertuiging praktisch effect. Velen hebben daarvoor geen oog. Daarom leggen zij het humanisme dan ook maatstaven aan die niet toepasselijk zijn. Bijvoorbeeld die van de anti-godsdienstigheid als doel in zichzelf, of van eenheid van opvatting in concrete politieke vragen.

(Slot op pag 7)

HET kongres, dat nu al weer veertien dagen achter ons ligt, is het vierde, dat ik in mijn H.V. 'loopbaan' heb meegemaakt en het is de derde keer, dat ik het verzoek kreeg om er 'iets luchtigs omheen' te schrijven. De echte verslagen worden dan wel door de verstandige, deskundige mannen gemaakt, wat ik heel best vind, want als we de rollen omdraaiden, zou er van mijn deel niet veel terecht komen. Aan gekke dingen heb je op een kongres over 't algemeen geen gebrek en wie denkt, dat het aan één stuk door een vervelende boel is, heeft het mis. Er wordt, integendeel, veel gelachen. De zaal is nu eenmaal in een stemming om gauw ergens de humoristische kant van te zien. Voor de sprekers, die het zo goed bedoelen, is dat niet altijd even plezierig, omdat ze vaak ongewild een enorme hilariteit ontketen, maar twee dagen lang met een uitgestreken gezicht de serieuze bedoelingen van de medemens zitten waarderen, dat houdt zelfs de meest medemenselijke Humanist niet vol. Gelukkig maar, zó saai zijn we dan toch ook weer niet. Tenslotte, medemenselijkheid is goed, maar 't moet wel menselijk blijven.

De traditionele ontspanning-op-hoog-peil was er deze keer niet bij, want het werd de kongresgangers bepaald niet geschonken. Er moest gewerkt worden zaterdagavond aan de rapporten over het pre-advies in 10 secties, terwijl de heer Coenders de taak had, om al deze rapporten in één eindrapport samen te vatten. Daarna moest alles nog gedrukt worden en dat was dan om drie uur 's nachts klaar. Dat is wel even een diepe buiging waard.

Dan was er iets, dat nog niet eerder in de geschiedenis van het Verbond is voorgekomen: er worden namelijk in de loop van de komende tijd twee functionarissen gepensioneerd, de heer d'Angremond en de heer v. d. Vliet. Het gewone probleem van: 'Wat gaat u nu met uw lege tijd doen, meneer', zullen ze zeker niet hebben. Daar zorgt het H.V. wel voor en daar ben ik erg blij om, want je kunt nu wel zeggen: 'Tenslotte is niemand onmisbaar', maar zolang ze niet emigreren naar de binnenlanden van Brazilië of zo, waar geen telefoon is en maar eens per half jaar een postbestelling, zijn ze er en blijven het de fijne mensen, waar je, naar mijn eigen ervaring, mee praten kunt, óók over de echt niet altijd even belangrijke dingen, die er in je omgaan. Dat begrijpen ze gewoon en dat vinden ze helemaal niet gek. Er is veel, dat ze over kunnen doen aan anderen, die het ook best kunnen, waarom niet, maar er blijven altijd momenten te over, waarop er in het H.V. gedacht zal worden: 'Wat zou Daan daar nu van zeggen' of 'Dat moesten we eigenlijk eens aan Piet vragen'. Het H.V. en de Humanisten kennend, kan ik zeggen, dat er geen enkele schroom zal bestaan om het ze dan ook inderdaad voor te leggen. En d'Angremond en v. d. Vliet kennend, ben ik er zeker van, dat ze ons in die gevallen beslist niet in de steek zullen laten.

Waar staat de humanist?

IEDERE discussie over taak en plaats van het Humanistisch Verbond toont, dat er nog veel verscheidenheid van opvatting mogelijk is. Ziedaar een niet alleen gelukkig, maar bovendien verklaarbaar verschijnsel. Humanisme leidt nu eenmaal niet tot een monolithische, een eenvormige wijze van denken, maar bedoelt juist de mens zelf aan het woord te laten komen, zelf aan het denken te zetten. Dat is dus wel precies het tegenovergestelde van wat met de godsdienst door de eeuwen heen werd beoogd, nl. dat men de mensen juist waarheden en uit die waarheden afgeleide normen voor ogen meende te moeten houden. En nu de kerken in beweging zijn, zien we dan ook, dat velen met lege handen zijn komen te staan. En dan krijgt men de verontruste krenten te horen van hen, die met hun God ook hun zekerheden zijn kwijtgeraakt en niet meer weten hoe zich in het leven op te stellen. 'God is dood en met God heeft ook de moraal opgehouden te bestaan', zoals Harry Mulisch op een teach-in van de VPRO het uitdrukte.

Soms is er zelfs niet eens verontrusting. Zoals ik het een zeer geavanceerde katholiek dezer dagen nog hoorde opmerken: 'De moraal? Och, de moraal is eigenlijk niet anders dan de taal; een vorm van menselijk gedrag, een onderling verkeersmiddel. Men zou net zo goed een andere kunnen kiezen en als het jasje van de taal gaat knellen, moet men dat ook maar doen.'

Het is dan ook niet toevallig, dat het Humanistisch Verbond na de oorlog is opgericht. Het was te voorzien, dat we voor grote revolutionaire veranderingen zouden komen te staan, al zullen weinigen vermoed hebben, dat het in zo hoog tempo en op zo ingrijpende manier zou geschieden.

Waarom werd het Verbond opgericht? In de eerste plaats uit verlangen naar gelijkberechtiging van de buitenkerkelijken, die tot dan toe in een overigens christelijke staat altijd een derderangs positie hadden moeten innemen. In de tweede plaats uit bezorgdheid over de geestelijke kleurloosheid, allereerst van de buitenkerkelijke wereld.

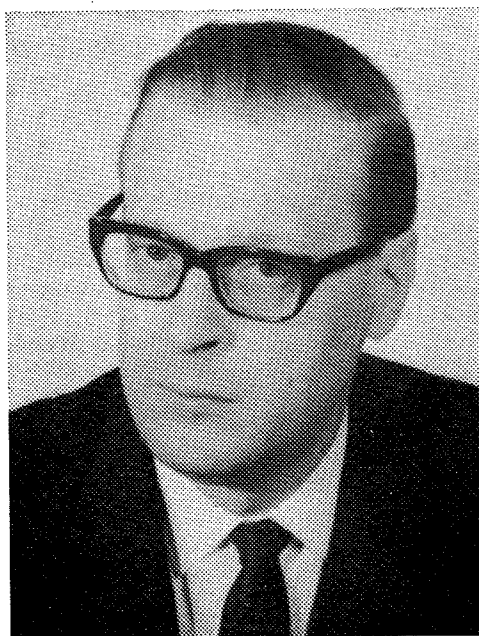
Dat eerste, die strijd om de gelijkberechtiging, hebben we wel de kleine strijd genoemd. De strijd om de bewustwording van de buitenkerkelijke mens is dan de grote strijd. Er bestaat een zekere neiging in onze kring om te veronderstellen dat we onder het eerste bijna een streep hebben gezet, doch dat we ten aanzien van de grote strijd nog pas aan het eerste begin staan. Het laatste is juist, echter bij het eerste waag ik het voorlopig nog een vraagteken te plaatsen; dat is dan ook een aspect van de zaak, dat ik nog wel in de prae-adviezen heb gemist.

De strijd om gelijkberechtiging is de strijd om het wegnemen van discriminatie. Discriminatie kan men opheffen door gelijkgezinden te gaan organiseren en zo een machtsfactor te worden. Van de strijd tegen de discriminatie is wel eens gezegd, dat het de strijd is van het H.V. als vakbeweging van buitenkerkelijken.

Welnu, we zijn er inderdaad in geslaagd met een niet zo imponerend stuk organisatie een groot deel discriminatie weg te nemen. Maar ik zie twee vormen van discriminatie: een negatieve en een positieve. En waar ik nu op doel, dat is de positieve discriminatie: de strijd om de gelijkberechtiging o.a. bij de geestelijke verzorging in de krijgsmacht en in de gevangenissen, de fundering van het openbaar onderwijs, het mogen meepraten van humanisten op allerlei gebied. Ook op dit terrein zijn we er zeker nog niet.

Op tal van punten leven we nog in een samenleving, die aan de godsdienst de voorrang geeft. Denk maar aan eed en belofte, of aan het crematie-vraagstuk, of aan het 'God zij met ons' op de gulden, of aan allerlei verouderde bepalingen in de Grondwet over de vrijheid van godsdienst met veronachtzaming van een humanistische levensovertuiging. Maar ik zeg nogmaals: op het stuk van de positieve discriminatie hebben wij als 'vakbeweging van buitenkerkelijken' in betrekkelijk korte tijd indrukwekkende successen geboekt.

Maar daarnaast is er veel negatieve discriminatie, die veel moeilijker herkenbaar is. Achterstelling zoals die op allerlei gebied zich uit in een achterstand van voor buitenkerkelijken belangrijke voorzieningen om de eenvoudige reden, dat de kerken nog altijd over een veel machtiger en veel uitgebreider organisatie beschikken.

Mr. dr. H. J. Roethof

'Om de eigenaardigheid van de humanist' noemde P. Spigt – hoofdbestuurder van het Humanistisch Verbond – zijn pre-advies voor het congres van het Humanistisch Verbond. Hij stelde hierin humanisten de vraag 'Wie zijn wij eigenlijk?', een vraag waarop velen geen duidelijk antwoord weten te geven. Hij meent, dat humanisten 'herkenbaar moeten zijn', herkenbaar in hun gedragingen in de wereld. Prof. dr. G. A. Kooij en de heer G. Neervoort trachten, in zijn spoor, antwoorden te geven op die vraag naar de herkenbaarheid. De drie pre-adviezen zijn in ons blad van tevoren uitvoerig besproken. Het congres van het Humanistisch Verbond – zaterdag 15 en zondag 16 april in Utrecht gehouden – heeft zich langdurig en diepgaand beraden op dat vraagstuk van de herkenbaarheid, de identiteit, van de humanist. De discussies zijn ingeleid door mr. dr. H. J. Roethof, vice-voorzitter van het Humanistisch Verbond, wiens rede wij hier onverkort weergeven.

Het is niet zozeer de discriminatie, die anderen ons aandoen – al heb ik de indruk, dat sommige anderen er met graagte van profiteren – maar allereerst de discriminatie, die buitenkerkelijken zichzelf aandoen. Er zijn honderden taken, die we als H.V. ten nutte van de samenleving, ten nutte vooral van de buitenkerkelijken, zouden kunnen vervullen, als we een grote organisatie achter ons hadden.

Maar het moet allemaal mondjesmaat en op sommige terreinen zijn we zelfs nog helemaal niet in staat om ons vertegenwoordigd te zien. Het aantal instellingen van allerlei aard, dat diensten in de samenleving aanbiedt en dat een duidelijk christelijke signatuur draagt, breidt zich nog steeds uit. Voortdurend hebben we ermee te maken en niet zelden zijn we als persoon min of meer gedwongen van de aangeboden diensten gebruik te maken. Op tal van gebieden ligt er nog steeds een netwerk van katholiek en protestants-christelijk dienstbetoon over onze samenleving en ook wat zich als algemeen aandient, is niet zelden van een christelijk sausje overgoten. En dat is helaas begrijpelijk.

Want nog voortdurend – en ik meen, dat dit vooral in het commentaar van Neervoort tot uiting komt – schieten we tekort aan kracht, aan mensen en aan mogelijkheden. Er is altijd wel ergens een protestant of katholiek te vinden voor een belangrijke functie in het organisatieleven. Men kent elkaar in een langjarige traditie en men speelt elkaar de bal toe. Maar de bezetting van het buitenkerkelijke element blijft hopeloos achter en waar het vertegenwoordigd is, durft

(Zie verder pag. 5)

Waar staat de humanist?

(Vervolg van pag. 4)

het zijn identiteit vaak nauwelijks tot gelding te brengen. Ik acht dit een bijzonder veront- rustende situatie.

Het is wel een zaak, die nauw verband houdt met dat tweede aspect van onze taak en plaats in de samenleving als Humanistisch Verbond, namelijk de grote strijd, de strijd dus tegen de kleurloosheid en om de bewust- wording van de buitenkerkelijke mens. Ik ben er zelfs van overtuigd, dat we de kleine strijd tegen de negatieve discriminatie nooit zullen winnen, zolang we op het punt van de grote strijd niet méér vorderingen hebben geboekt. Want men kan wel overal vertegen- woordigd (willen) zijn – en daarvoor is een stuk organisatie nodig – maar men moet ook goed weten wát men representeert; en dat vereist een minstens even zo belangrijk stuk geestelijke achtergrond. En zo er ergens misverstanden zijn in eigen kring, dan is het wel juist nog op dit punt.

Dat blijkt al direct uit de wijze, waarop het naar mijn idee uitstekende pre-advies van Spigt bij sommige geestverwanten is ontvan- gen. Ik heb hier voor me het blad 'Drupel- steen' van de studentenvereniging op huma- nistische grondslag Socrates, een blad waar vaak allerlei lezenswaardige dingen in staan. Het pre-advies van Spigt leidde tot een arti- kel onder het opschrift: 'Wat is er voor eigenaardigs aan het humanisme?'

En dan lees ik in 'Drupelsteen' een verhaal, dat erop neerkomt, dat Spigt op min of meer

Het congres luistert met diepe interes- se naar de grote rede, waarmee prof. dr. J. P. van Praag (links) zaterdag- middag het zeventiende congres van het Humanistisch Verbond opende.

'krampachtige' wijze de eigenaardigheid van de humanist heeft willen aantonen en dat dat nu juist zo'n verkeerd uitgangspunt is. 'Want,' staat er letterlijk, 'humanistische or- ganisaties zijn aardig als trefpunten van mensen, die niet meer de autoriteit van kerk en openbaring beleven, daar niet die van Marx voor in de plaats hebben gekozen en uiting willen geven aan hun belangstelling voor allerlei levensbeschouwelijke en maatschappelijke problemen; maar men krijgt door het oprichten van zo'n organisatie nog geen antwoord op vragen, waar men al 2500 jaar over van mening verschilt. *Wie van zo'n organisatie lid wordt, gaat zich daarmee niet anders gedragen en gaat geen andere stand- punten innemen; in zo'n organisatie zou men humanist zijn als gewoon doen beschouwen, niet als iets eigenaardigs.*'

Ik ben een beetje bang, dat dit toch niet helemaal getuigt van voldoende begrip voor de geweldige betekenis van de grote strijd. Want als het waar is, wat er staat, dan had- den we het Humanistisch Verbond – afge- zien van zijn taak als vakvereniging van buitenkerkelijken – helemaal niet hoeven op te richten. En wat meer zegt: we hadden die taak niet kunnen vervullen want voor zover we er in geslaagd zijn, berust dat op onze ideeën en niet op onze macht.

'Men verandert niet, als men van zo'n orga- nisatie lid wordt.' Waarom worden we dan lid? Want die organisatie is nu juist bedoeld om een dringend beroep op ons te doen, tot

onze bewustwording als mens bij te dragen. Het is geen visvereniging of een voetbalclub, die een gepaste vorm van ontspanning wil helpen bevorderen, het is een levensbeschou- welijke organisatie, die ergens toe uitdaagt, die wil inspireren tot méér dan het lidmaat- schap.

En als men dat in dicht naast ons liggende kringen nog onvoldoende heeft begrepen, dan is dat alleen maar een bewijs in hoe ernstige mate wij nog als Humanistisch Ver- bond tekort schieten. Ik vind dat voor allen, die weten wat er allemaal in onze huidige samenleving op het spel staat, eenvoudig een teken aan de wand!

Want wat staat er op het spel? Om dat te begrijpen, moeten we beseffen, dat eeuwen- lang de westerse wereld is gedomineerd door de godsdienst. Deze heeft het hele westerse denken beïnvloed. Hij heeft het denken over de eerste oorzaken (metafysica zoals dat wetenschappelijk heet) geplaatst boven het denken over de ethiek. De godsdienst pre- tendeerde alles te kunnen verklaren over oorsprong en toekomst van het menselijk ge- slacht; de ethiek was daarvan de afgeleide grootheid, het sluitstuk. De christelijke dog- ma's en christelijke waarheden beslisten over wat moreel verantwoord was en wat niet.

Daarin komt nu verandering, omdat de ker- ken het niet meer zo goed weten, niet meer zo zeker zijn over die 'laatste waarheden'. En dan kan veler conclusie luiden: 'God is dood en daarmee is dus ook de moraal ge- storven'. Een volkomen logische en mis- schien zelfs eerbare conclusie. Maar wel een volstrekt verkeerd uitgangspunt. Een ver- keerd uitgangspunt, omdat het een conclu-

(Zie verder pag. 6)

WAAR STAAT DE HUMANIST?

(Vervolg van pag. 5)

sie is binnen de oude context van de christelijke samenleving. Maar die bestaat niet meer; we hebben een pluriforme samenleving en niet de minste behoefte aan een christelijk monopolie. Voor de humanist liggen de kaarten volkomen anders dan voor hen, die tot dusver – ook zonder zich dat soms bewust te zijn – in het in menig opzicht door christelijke normen bepaalde maatschappelijke patroon hebben mee gewandeld en nu de ernstige bodemverschuivingen beginnen te ontdekken.

De humanist denkt helemaal niet in de termen van de laatste dingen en de eerste oorzaken. Voor hem staat op de voorgrond alles wat binnen zijn ervaringswereld ligt.

Natuurlijk kun je over die eerste oorzaken filosofisch heel interessant discussiëren, maar je zult er niet achter komen, omdat het principieel niet achterhaalbare zaken zijn. Zoals Van Praag het heeft uitgedrukt: 'De wereld is compleet en dynamisch'. Dat wil dus zeggen, dat we alleen met deze wereld te maken hebben en dat er niet ergens een lege stoel zou zijn, waarop oorspronkelijk God heeft gezeten, maar waar hij sinds Nietzsche uit zou zijn verdwenen.

Dat hoeft niet te betekenen, dat hiermee het bestaan van een god wordt ontkend. Je kunt het ook anders uitdrukken en misschien is dat gevoelsmatig zelfs niet zonder betekenis. Je kunt het woord atheïst vermijden en zeggen, dat je agnost bent, dat wil zeggen, dat je over datgene wat buiten de menselijke ervaringswereld ligt niet zinvol kunt spreken en ook nooit zinvol zal kunnen spreken.

Maar – en ik zelf ben geneigd het in de laatste zin op te vatten, omdat ik me meer agnost voel dan atheïst – dat maakt voor een conclusie weinig verschil. Want dat betekent niet, dat daarmee de strijd om de ethiek geëindigd is, maar dat betekent, in tegendeel, dat de strijd om die ethiek pas begint.

Want als we ervan uitgaan, dat de mens niet dankzij God met een bepaalde roeping in deze wereld is geplaatst of dat dit in ieder geval niet aantoonbaar is, betekent dit nog niet, dat het er dan ook allemaal niet toe doet. Generaties lange ervaringen hebben ons namelijk aangetoond, dat het er wel degelijk toe doet hoe we ons in de praktijk van het leven opstellen.

Kooy geeft ons zo'n vuistregel. Humanistisch noemt hij ons geloof in de noodzaak tegenover iedere medemens te moeten handelen, zoals wij zouden willen, dat hij tegenover onszelf handelde. Dat is geen nieuwe waarheid. Dat is een wijsheid, die Confucius zes eeuwen voor het ontstaan van het christendom al verkondigde. Maar het is wel een uitgangspunt, dat de principiële nihilist verwaarloost en waar al te velen nog in onverschilligheid aan voorbijlopen.

Is dat belangrijk? Ja, natuurlijk is dat belangrijk. Het is in een hele andere dimensie zelfs geplaatst dan in de tijd van Confucius,

omdat we voor het eerst in de geschiedenis van de mensheid de mogelijkheden in handen hebben gekregen om er werkelijk iets van te maken of om tot zelfvernietiging over te gaan!

De ervaring van de humanist is, dat we als mens voortdurend kunnen kiezen. We kunnen kiezen tussen bewogenheid en kille berekening, tussen opbouw en afbraak, tussen

P. Spigt
die het pre-advies 'Om de eigenaardigheid van de humanist' schreef

liefde en haat, tussen isolement en verstandhouding. Iedereen weet dat, maar er zijn er veel minder, die dat bewust in hun leven willen incalculeren. Als humanisten willen wij die keuze wel bewust doen en anderen daartoe mede opwekken. Omdat we weten, dat het wel degelijk verschil maakt. Omdat we ervaren, dat het zinvoller is voor opbouw te kiezen dan voor afbraak, dat liefde de voorkeur verdient boven haat, verstandhouding boven isolement en dat de moraliteit dus heel wat meer is dan een kwestie van louter subjectief inzicht in een bepaalde situatie.

Waarom is het van belang ook anderen tot die bewuste keuze op te wekken en waarom onderscheidt het Humanistisch Verbond zich dus in dit verband van een visvereniging of van een voetbalclub?

Omdat het de kleine vossen zijn, die de wijngaard bederven. Omdat we kunnen weten – om een voorbeeld te noemen – als we de programma's van De Jong zien over de bezetting, dat die eigenlijk in een bepaald opzicht (juist door de noodzaak van korte samenvatting) een vertekend beeld geven van de werkelijkheid. Je krijgt er soms de indruk uit, dat Nederland één samengebalde vuist was van verzet tegen het onrecht. Maar zij,

die het meegemaakt hebben, weten maar al te goed hoe teleurstellend het in werkelijkheid in brede lagen van het volk is geweest. En ik vind dat daarom van belang, omdat ik ervan overtuigd ben, dat het nooit mogelijk zal zijn tot een zinvolle en harmonieuze samenleving op deze wereld te komen, als we daarvoor de massa's niet weten te inspireren. De godsdienst kan zo'n inspiratie geven, zowel in de goede als in de kwade zin, waarbij de laatste dan helaas meestal het taaiste leven leidt: 'Voor God, Koning en Vaderland', ziehier bijvoorbeeld een heel kwalijke 'wijsheid', waarmee de van God gegeven souvereinen eeuwenlang de geesten van miljoenen verduisterd hebben.

Zo zijn er tal van dogma's, die onder invloed van de kerken generaties lang in onze samenleving gelding hebben gekregen en die velen nu in de weg gaan zitten, waarvan tallozen op het ogenblik steeds minder weten wat ze ermee zouden beginnen. 'De vrouw is de man gehoorzaamheid verschuldigd', discriminatie tussen de sexen. 'Oog om oog, tand om tand', het wezen van de straf is vergelding. 'Wat God verbindt, dat zal de mens niet scheiden', de oorzaak van veel ellende op het punt van ons echtscheidingsrecht. 'In 't zweet uws aanschijns zult gij uw brood verdienen', de verheerlijking van het arbeidsethos. Nu al deze dogma's op losse schroeven zijn gekomen – ofschoon er nog veel 'dood gewicht' is in de samenleving, dat deze uiterlijk klakkeloos blijft accepteren – is het de taak van het humanisme er iets anders voor in de plaats te stellen.

Maar alsjeblieft geen nieuwe dogma's. Want daar gaat het nu juist om. Je krijgt wel eens de indruk, dat sommigen in de buitenkerkelijke wereld de humanist het liefst zouden zien optreden als de niet-christen, als het spiegelbeeld van de godsdienstige mens. Dat het op zijn weg zou liggen om zo schielijk mogelijk voor de verouderde dogma's andere in de plaats te stellen, die beter zouden zijn afgestemd op de eisen van onze moderne tijd en waarmee we het dan voorlopig weer zouden kunnen doen. Niets is natuurlijk minder waar.

Humanisme is een vorm van zelfverwerking. Dat is een voortdurend appèl doen op het mens-zijn, in de eerste plaats natuurlijk op je eigen menselijkheid. De godsdienst deed dat anders door in zoverre altoos de emotionaliteit op de voorgrond te plaatsen, dat aangedrongen werd op aanvaarding, ook zonder redelijke grond.

Maar laat ons als humanisten nu niet in een ander uiterste vallen. Soms is daarvoor weinig gevaar. Niemand zou immers durven beweren, dat de humanisten in plaats van het 'de vrouw is de man gehoorzaamheid verschuldigd' nu maar eens het omgekeerde op de voorgrond zouden moeten plaatsen. Maar dikwijls is dat niet zo duidelijk. Groter zijn de moeilijkheden bijvoorbeeld al ten aanzien van het wezen van de straf als ver-

(Slot op pag. 7)

Humanisme stelt een nieuwe wijze van leven aan de orde

(Vervolg van pag. 3)

Maar het humanisme beïnvloedt godsdienst en politiek als het goed is, doordat het fundamenteel nieuwe vragen en antwoorden aan de orde stelt, en het daardoor humanisten mogelijk maakt zelfstandig hun positie te bepalen in een warrige wereld.

Humanisme doet een beroep op de mens om zijn bestaan zelf te bestemmen; maar het beklemtoont tegelijk dat mensen op elkaar aangewezen zijn. Daarop berust de praktische arbeid die de humanistische beweging verricht en de drijfkracht die daardoor aan de levenspraktijk verleend wordt. Het is meer een methode dan een pasklaar antwoord. Maar bovendien fungeert de humanistische organisatie als een braintrust, gericht op onbelemmerd ordenend denken over menselijke mogelijkheden.

Kritiek zonder meer verlamt. Konstruktief denken stimuleert. Maar het eist inspanning, en het verschaft geen eenvoudige oplossingen. De waarheid ligt in de schakeringen. Misschien maakt juist dat besef de humanist aanvankelijk niet zo populair. Maar het gaat

hem om de betekenis die menselijk handelen aan het leven geven kan. De vrijheid die hij voorstaat, is die van de keuze die betekenis heeft, omdat zij de vrijheid van anderen bevordert. Wel te verstaan: ook voor de ander weer de vrijheid om met anderen te leven.

Dit alles leidt niet noodzakelijk tot gemeenschappelijke standpunten, maar wij stellen gemeenschappelijk een nieuwe wijze van leven aan de orde. In die zin is het humanisme radikaal, dat wil zeggen: de wortel, de oorsprong van de dingen rakend. Het zoekt zijn radikalisme niet in schokkende uitspraken, maar in het stellen van fundamentele vragen. Juist daarin is het non-konformistisch. Het is radikaal in zijn uitsluitend beroep op menselijke vermogens om het leven leefbaar te maken in zelfbestemming met anderen.

We zullen over dit alles op dit kongres nog heel wat te zeggen hebben. Daarbij zullen ook wel de nodige verschillen van opvatting aan de dag treden. Dat is heel gezond. Maar vergeet niet, dat onze verschillen gering zijn, vergeleken met ons gemeenschappelijke uitgangspunt. En ook niet, dat we allen dezelfde zaak dienen. Dat besef is voor ons werk belangrijker dan welke kongresbeslissing ook.

J. P. VAN PRAAG

WAAR STAAT DE HUMANIST?

(Vervolg van pag. 6)

gelding en het wezen van het huwelijk als een in beginsel duurzame verbintenis tussen twee mensen. Laten wij toch vooral als humanisten ervan blijven uitgaan, dat dit heel ingewikkelde zaken zijn, waar men niet uitkomt door het stellen van een soort 'anti-dogma's', het tegenovergestelde van wat het traditionele christendom door de eeuwen heen heeft betoogd.

Mag ik, om iets concreter duidelijk te maken wat ik bedoel, dit nog even illustreren aan de hand van het arbeidsethos?

Als humanisten zijn wij er natuurlijk diep van doordrongen, dat de arbeid geen doel in zichzelf is. Moderne stromingen, die ons op nogal provocerende wijze tegenwoordig willen doen geloven, dat de werkelijke creativiteit van de mens pas tot ontplooiing kan komen, als hij van de plicht tot arbeid is ontslagen, spreken ons in dit opzicht daarom wel aan. Maar we mogen er aan de andere kant niet blind voor zijn, dat voor tallozen dit creatieve element in de vrijetijdsbesteding eenvoudig tekort schiet en dat dit veelal alleen maar een doorslaan bevordert naar de walging en de uitzichtloosheid van de verveling, die zich in toenemende mate dreigt te ontladen in gefrustreerde agressiviteitsgevoelens. Ook op dit punt zijn het de kleine vossen, die de wijngaard bederven en ook op dit punt schiet een optreden als spiegelbeeld dus schromelijk tekort.

Ik wil maar zeggen, dat er voor ons huma-

nisten nog ontzaglijk veel werk aan de winkel is. Er zijn mogelijkheden tot welvaart en welvaren voor allen; er zijn bedreigingen van ontredering, massalisering, nationalistische verblinding, klassenstrijd op wereldschaal en algehele ondergang.

We hebben tal van taken te vervullen, waarvan er een groot aantal in het jaarverslag van het Humanistisch Verbond zijn genoemd. Concrete activiteiten en concrete onderwerpen (zoals er in het verslag staat) zijn daarbij van belang, zoals opvoeding en gezin, positie van de vrouw, sexualiteit en huwelijk, echtscheidingsrecht, automatisme, mens en arbeid, menselijke verhoudingen, oorlog en vrede, ontwikkelingshulp, verstedelijking, recreatie, kortom te veel om op te noemen. In al deze gevallen zullen we als humanisten daarop een eigen antwoord moeten zien te formuleren. Laat het alsjeblieft geen monolithisch antwoord zijn. Maar ik dacht wel, dat de hier geschetste taken alleen maar door bewuste mensen met succes konden worden uitgevoerd en daar de nadruk op te leggen, acht ik dan ook het grote belang van de discussie, die wij vandaag over de taak en de plaats van het Humanistisch Verbond in de tegenwoordige tijd zullen voeren.

Want zo'n reactie op de uitdagingen, waarvoor wij ons zien geplaatst – waarbij dus het moreel wordt geplaatst boven de moraal zonder de moraal als zodanig te laten schieten – zou ik pas waarlijk humanistisch willen noemen!

H. J. ROETHOF

Humanist wil de wereld humaniseren

HET belangrijkste onderwerp van het congres werd op twee manieren omschreven. Beurtelings heette het: waaraan kun je een humanist herkennen? en: welke zijn de plaats en de taak van de humanist in de samenleving? Beide vragen zijn onverbreekelijk met elkaar verbonden.

Vrijwel niemand had behoefte de humanist herkenbaar te maken door middel van een petje of een speldje. Hij wordt zonder uiterlijke kentekenen direct herkend, door de manier waarop hij redelijk en zedelijk bestaat. Zodra het gaat om waarheid met betrekking tot het leven en de wereld, stelt hij zich vanzelf redelijk op. Hij geeft blijk te beseffen dat er meer vragen bestaan dan er antwoorden gegeven kunnen worden. Hij is bereid met onbeantwoorde vragen te leven. En hij laat ook vanzelf merken dat de antwoorden die hij wel geeft niet voor de eeuwigheid zijn bedoeld.

Hij neemt zich zelf en z'n medemensen als zedelijke wezens au sérieux. Hij staat niet onverschillig tegenover de problemen die dat in de dagelijkse omgang met zich meebrengt. Zo hoopt hij in zijn wijze van zijn, en samen met anderen, de wereld te humaniseren. Die hoop bepaalt zijn plaats en zijn taak. Als enkeling kan hij daarbij steun ondervinden van het Humanistisch Verbond. Weet het bestuur van de plaatselijke gemeenschap wat leden nodig hebben? Een lid kan medewerking verlenen aan een buurtvereniging, een club, een vereniging voor maatschappelijk werk, een oudercommissie, een wijkraad, een comité van actie. Het staat daar soms alleen, het zou meer kunnen doen als het zich gerugsteund voelde. Weet de plaatselijke gemeenschap wat er in de plaatselijke omgeving aan de hand is met zaken die voor de menselijke verhoudingen van belang zijn? Onze stedelijke en dorpelijke samenleving verandert snel en ingrijpend. Er komen van tijd tot tijd voorstellen en plannen ter tafel die het maatschappelijk en geestelijk leven ten nauwste raken, ook dat van het steeds groeiende aantal buitenkerkelijken.

Op het congres tekende zich iets af van een vernieuwd functioneren van de plaatselijke gemeenschappen ten aanzien van de individuele leden en ten aanzien van de plaatselijke samenleving. Het besef was aanwezig dat het daarbij zal gaan om zeer concrete, duidelijk begrensde taken, die men naar vermogen zich zelf zal kunnen stellen. Ongetwijfeld zullen na dit congres gemeenschapsbesturen zich daarop gaan beraden. Er werd iets doorbroken van een gewoonte

(Vervolg op pag. 8)

Afscheid van elf hoofdbestuurders en twee functionarissen

NA het jongste congres is het hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond als volgt samengesteld: prof. dr. J. P. van Praag, voorzitter; mr. dr. H. J. Roethof, mr. M. G. Rood en P. Spigt, ondervoorzitters; H. Boselaar en prof. dr. W. van Dooren, secretarissen; B. J. Max, penningmeester; mevrouw J. K. van Eck, tweede penningmeesteres; leden: dr. H. Bonger, mevrouw M. Varkevisser-de Boer, mr. A. Warburg, dr. A. J. Wichers en I. van der Willik.

Een afzonderlijk dagelijks bestuur bestaat niet meer, het gehele bestuur zal iedere week vergaderen.

Aan het einde van het congres heeft prof. dr. J. P. van Praag afscheid genomen van elf scheidende hoofdbestuurders. In de eerste plaats van prof. dr. G. Stuiveling, die van 1946 – dus vanaf de oprichting van het Humanistisch Verbond – in het hoofdbestuur zitting heeft gehad. Van Praag roemde prof. Stuivelings intellectuele hartstocht en grote sprekersgaven. Van de scheidende prof. dr. L. van de Wal, lid van het hoofdbestuur vanaf 1948, memoreerde hij de grote zuiverheid van denken, z'n 'bedwongen emotie' en zijn artistieke inbreng. In dr. E. Nordlohne, die zeventien jaar hoofdbestuurder was, prees Van Praag het nuchtere gevoel voor realiteit, in prof. dr. B. Schaper – eveneens in 1950 hoofdbestuurder geworden – de flitsende gedachtenwereld, die hem wel eens tot het zeer waardevolle 'enfant terrible' van het hoofdbestuur maakte. Mevrouw E. Heroma-Meilink, die drie keer lid was van het hoofdbestuur, blonk daarin uit door bedachtzaamheid en constructieve zin. 'Jongeren' waren in het hoofdbestuur mej. mr. J. J. Th. ten Broecke Hoekstra (1958), wier veelzijdige belangstelling iedereen altijd opviel, drs. J. H. P. Colpa (1958), die een kritische belangstelling voor de vorming van de jeugd aan de dag legt, W. A. van Opijnen (1958), wiens originele ideeën en organisatietalent opvielen, E. T. Hoven (1961), die

De foto's van het congres van het Humanistisch Verbond, die in dit nummer voorkomen, zijn gemaakt door de Utrechtse fotograaf Tieleman van Rijnberk. Men kan ze bij hem nabestellen tegen de prijs van f 5,- per stuk (18 x 24 cm). Zijn adres is Aziëlaan 114, Utrecht. Giro: 512149.

als deskundige op het gebied van de Public Relations belangrijke adviezen gaf en drs. D. de Vries (1961), van wiens psychologisch inzicht het hoofdbestuur, dus het Humanistisch Verbond, sterk heeft geprofiteerd.

Afzonderlijk wendde Van Praag zich tot J. Bijleveld, die zeventien jaar lang verscheidene functies in hoofdbestuur heeft vervuld. Hij blonk niet alleen uit door zijn grote activiteit en veelzijdigheid, maar hij was al die jaren ook de vertrouwde en toegewijde vriend, die nimmer iemand in de steek liet. Ook van twee functionarissen nam Van Praag (al) afscheid, omdat zij beiden dit jaar met pensioen gaan, dus op volgende congressen niet meer als functionarissen aanwezig zullen zijn: P. van der Vliet, geestelijk raadsman en oud-hoofddirecteur van 'Mens en Wereld', een zoeker naar het 'onuitsprekelijke' met groot plichtsbesef. De centrale geestelijke raadsman D. Th. F. d'Angremond verlaat eveneens (officieel) de dienst van het Humanistisch Verbond. 'Er is waarschijnlijk geen van ons, die zich binnen en buiten het Humanistisch Verbond zo'n groot prestige heeft verworven,' zei Van Praag van hem. Men kent hem als een man met diepe kennis van de geestelijke problematiek – ook op theologisch terrein – men waardeert hem om zijn warme menselijkheid en offerbereidheid. D'Angremond is voor velen, ook uit de kring van het hoofdbestuur, een altijd aanwezige steun geweest.

J. v. S.

Humanist wil de wereld humaniseren

(Vervolg van pag. 7)

van twintig jaren functioneren, die zich niet voldoende had aangepast aan het hedendaagse leven. Het humanist-zijn in onze tijd werd weer opnieuw beleefd en beschouwd. We moeten maar afwachten wat daaruit zal voortkomen. Maar de gedachtewisseling over het grote congres Thema werd gevoerd in een geest van bereidheid zich te vernieuwen, bewuster en praktischer deel te nemen aan de ontwikkeling van het geestelijk leven in Nederland.

B. C.

Lezingen voor de radio

Maandag 1 mei: geen uitzending i.v.m. nationaal programma

Vrijdag 5 mei: geen uitzending i.v.m. nationaal programma

Maandag 8 mei 19.40 uur: M. Rood-de Boer: 'Waarom werd ik gevraagd?' (Hilv. II)

Vrijdag 12 mei 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. I)

Maandag 15 mei 19.40 uur: H. J. J. Lips: 'Gezin en maatschappij' (Hilv. II)

Televisie:

Uitzending op dinsdag 16 mei. Voor nadere aankondiging zie de programmabladen.

HUMANISTISCHE STICHTING

SOCRATES

OUDEGRACHT 152 - UTRECHT

Voorjaars-Conferentie

De humanistische stichting SOCRATES organiseert op zondag 21 mei a.s. in de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort haar voorjaarsconferentie. Onderwerp:

DE AANSTOOTGEVERS

Over het mensbeeld in de moderne literatuur zal worden gesproken door enkele leden van de gelijknamige Socrates-commissie, en door enkele lezers.

De conferentie staat onder voorzitterschap van prof. dr. J. C. Brandt Corstius.

Nadere inlichtingen worden u gaarne verstrekt door het secretariaat van de stichting: postbus 114, Utrecht, telefoon (030) 246 41.

Wie oppert idee voor (huur) gebruik van leegstaande oude arbeiderswoning, mooie omgeving Groningen Vlagtwedde, 5000 m² grond? Jeugdclub of artistiek echtpaar? Huur laag mits woning in goede handen. Brieven onder no. 23 a/h buro M. & W.

Nederlandse familie, wonende te Brugge, België, **biedt logies aan**, met of zonder pension. Inlichtingen mevr. A. Schot-Brevé, Schaarstraat 92, Brugge. Tel. 37048: